

prispadnosti" pa zato "ne mogu biti posebna narodnost". Tvrdio je, takođe, da pošto nisu ni pleme ni narodnost nema nade "da će sačinjavati ikada posebnu narodnost", a kako "nemaju nikakvih specijalno svojih pogleda na svet" ne mogu govoriti ni o hrvatskoj kulturi. Zaključio je da su "na putu da postanu srpska narodnost", a "uzimanjem srpskog za svoj književni jezik, učinili su najvažniji korak sjedinjenju". Stojanović je smatrao da čitanjem srpskih knjiga, pevanjem srpskih pesama "prelazi i atom sveže srpske demokratske kulture u njihov organizam", a kako su Srbi predstavnici napredne ideje, ta se borba mora voditi "do istrage naše ili vaše". U toj borbi podleći će Hrvati, što garantuje njihova manjina, geografski položaj, pomešanost sa Srbima "i proces opšte evolucije, po kome ideja Srpstva znači napredak", pa će propast klerikalizma značiti "propast Hrvatsva". Posebnu ulogu u tom procesu imaće Srbi koji žive među Hrvatima tako što će "ističući svuda svoje slobodoumlje" uticati i na svoje hrvatske komšije "tj. obrazovati ih na neki način za slobodumne ljude" (Stojanović, 1902).

Ivanić je tvrdio da je ime Šokac običajno ime za sve "katolike Srbe", a "samo inteligentniji, koji su prošli hrvatske škole, misle da su Hrvati" (Ivanić, 1899). Razmatrajući etničku strukturu Kosova pominjao je katolike u Janjevu koji su "po svemu pravi Srbi, i ako se nazivaju Latinima", od kojih je tuđinska propaganda htela da načini "Hrvate na Kosovu, kad već ne može – Arnaute" (Ivanić, 1903). Nušić je beležio da su Janjevci "Srbi, vrlo verni katolici, i nazivaju sebe latinima" (Nušić, 1903), a Marko Cemović da je srpski narod najveći slovenski narod van granica Rusije, brojeći deset miliona "Srbo-Hrvata", pa je odričući Hrvatima nacionalni subjektivitet pisao da "nama bukvalno izgledaju nenormalni ljudi, koji, pod uticajem verskoga fanatizma i trenutnih političkih strasti, hoće od čiste narodne zajednice da stvore ono, što deset vekova nisu mogli stvoriti – da na osnovu katolicizma i pravoslavlja i dva stara plemenska imena stvore dva naroda od jednoga" (Cemović, 1913).

Do stvaranja Jugoslavije o Hrvatima se pisalo sporadično, uglavnom usput, a negativne ocene njihovog "karaktera" bile su retke i najčešće povezane sa negativnim određenjem Katoličke crkve. Posle 1918. mesto primarnog srpskog "neprijatelja", koje su do tada neprikosnovenno držali Albanci (kada se radilo o širenju Srbije na jugozapad) i Bugari (kada je bilo reči o širenju ka jugu), prepušteno je Hrvatima, da bi oni na njemu neprikosnovenno ostali do konačnog raspada Jugoslavije. U posleratnim godinama pisanje o "karakterologiji" jugoslovenskih naroda bilo je onemogućeno i zamenjeno apologetskim radovima o "bratstvu i jedinstvu", pa je prethodni trend bez zaustavljanja nastavljen u emigraciji. Tako je "vreme reprinta" devedesetih postalo najbolji pokazatelj šta se u novom–starom nacionalnom talasu smatralo poželjnim kada se pisalo o "drugima", posebno o Hrvatima. Emigrantska literatura je tada dobila svoju punu satisfakciju.

KATOLIČKA CRKVA.

Govor o Hrvatima neodvojiv je od govora o Katoličkoj crkvi. Stiče se utisak da u svesti srpskih intelektualaca i nema razlike u percepciji Hrvata i katoličanstva. Katolička crkva je ponekad simbol "Zapada", ponekad "Evrope", ali je uvek i simbol Hrvata, pa je samim tim negativno određena. Može se postaviti pitanje koji je negativan naboj u delima srpskih intelektualaca stariji i jači – onaj prema Hrvatima ili onaj prema Katoličkoj crkvi? Da li je odbojnost prema katoličanstvu preneti na Hrvate, ili je obrnuto? Ili, možda, one uopšte nisu u neposrednoj vezi?

Predrasude prema drugim religijama sigurno su starije od nacionalnih predrasuda, što je još krajem 18. veka najbolje primetio Dositej Obradović. Ipak, katoličanstvo Hrvata nije bilo primarni činilac odbojnosti prema njima, već je to bila nacionalna identifikacija Hrvata i odsustvo viđenja sopstvenog identiteta kao sastavnog dela srpstva. Otuda i ambivalentan stav koji se (ređe) javljao u 19. veku o "jednoplemenoj braći" katolicima koji neće da kažu da su Srbi ili koji, iako su "uzeli" srpski jezik, kažu za sebe da su Hrvati. Tek u 20. veku postaće opšte mesto argument o "jezuitizmu" koji je određivao "karakter" Hrvata, što je trebalo da bude "objektivna" potpora negativne "karakterologije" većitih "separatista".

Savremeni autori su bitno obogatili priču o katoličanstvu kao najvećem "neprijatelju", bilo da su ga dovodili u vezu sa Hrvatima, bilo da su ga posmatrali kao globalni fenomen. Tako se u poslednje vreme piše da je glavnu zaslugu za proganjanje srpskog naroda imala, pored Turaka, "militantna ideologija Rimske crkve", dok su se njeni duhovnici "sa puno neskrivene mržnje prema šizmaticima i ortodoksnim vernicima" vekovima učvršćivali u "naopasnijeg i najperfidnijeg" protivnika (Mladenović, 1989). Ističe se da su "lukavi Latini" nasilno preveravali Srbe kada bi bili predati "u ruke đavoljeg nakota", pa se uz omaž srpskom patrijarhalnom društvu suprotstavljenom "skučenim" vidicima Mediterana, i uz ocenu verske politike Rima kao netrpeljive "prema Srbima kao povlašćenom narodu ratnika" – zaključuje da je pukotine između Hrvata i Srba "razjedala" katolička propaganda (R. Samardžić, 1990). "Stižući u Latine, Srbi su dolazili među stešnjene dekore oskudne prirode, i, na skučenom prostoru, one urbane civilizacije periferijskog Mediterana koja sputava slobodan duh i kretanje, a kamoli da podnosi okupljanje ljudi u njihove patrijarhalne zajednice". Rezultat je bio primanje katoličanstva što je za mnoge Srbe značilo "početak stanja utrnule srpske samosvesti" (R. Samardžić, 1990). Danas su prisutne i teze o "kominternovsko-vatikanskoj zaveri protiv pravoslavnog srpskog naroda" (Subotić, 1992), o katoličkom nacionalizmu koji je "najgori srpski protivnik u istoriji" (Ekmečić, 1992), kao i o istoriji Srba od doseljavanja na Balkan koja je nametnuta od "papocezarizma", jer je Porfirogenitovom političkom istorijom Srbima određeno »mesto konstantnog varvarizma«. Katoličkoj crkvi je "odgovarala ovako interpretirana istorija" koja je trebalo da joj posluži kao argument za manipulisane istorijom srpskog naroda, pa se "binarni, dvolični duh" ogleda u svakom aktu Rima, a slovenstvo i pravoslavlje, "opasni za Rimokatoličku crkvu", trebalo je da budu uklonjeni i potisnuti (Dragić Kijuk, 1992). Od četiri "istorijska činioca" koja su odigrala presudnu ulogu u "satanizaciji srpskog življa u Hrvatskoj", kojima je zajednički imenitelj "duh antisrpstva ili duh antipravoslavlja", kao prvi se ističe Katolička crkva "kao borbeni organizam" i njeno "programatsko nipodaštavanje pravoslavne crkve" (Džadžić, 1992).